

Prof. Dr. Ergun Özbudun'la Röportaj

Konuşan: Hamit Emrah Beriş

Yrd. Doç. Dr. | Gazi Üniversitesi, Kamu Yönetimi Bölümü

Liberal Düşünce, Cilt 15, Sayı: 57-58, Kış – Bahar 2010, s.17-26

Yar. Doç. Dr. Emrah BERİŞ: İlk sorum anayasa hukuku alanına nasıl yöneldiğinizle alakalı olacak. Bize kısaca niye anayasa hukukunu seçtiğinizi, neden buraya yöneldiğinizi anlatabilir misiniz?

Prof. Dr. Ergun Özbudun: Çok doğal şekilde oldu diyebilirim. Benim lise yıllarımda da tabii bilimlerden ve matematikten çok, sosyal bilimlere, sosyolojiye, mantığa ve edebiyata ilgim vardı ve hukuk fakültesini başka hiçbir alternatif düşünmeden tercih ettim. O zaman zaten bir üniversite giriş sınavı yoktu. Hukuk fakültesi öğrenim sırasında da her zaman kamu hukuku derslerine daha büyük bir ilgi duymuşumdur ve neticede bitirdikten sonra gene kamu hukuku alanı içinde birkaç alternatif vardı; devletler hukuku gibi genel kamu hukuku gibi. Fakat neticede anayasa hukuku oldu; bu tercihten son derece memnunum. O seneden bu yana da büyük bir zevkle bu çalışmalarını sürdürüyorum.

Hocam özellikle akademik yaşamınızın ilk dönemlerinde ve tabi daha sonra izleyen süreçte de sizi etkileyen, fikirlerinden etkilendiğiniz düşünürler, hocalar oldu mu?

Asistanlığımın ilk senelerinden itibaren ben pozitif anayasa hukukunun yanında siyaset bilimine de merak sardım ve işte kırk küsur senelik meslek hayatımda da ikisini paralel olarak götürmeye gayret ettim. İlk yıllarımda en çok etkileyen Maurice Duverger'di. Hatta onun siyasi partiler kitabını daha sonra Türkçe'ye çevirdim. Daha sonra 1963'te üç yıllık bir süre için ABD'ye gittim, Harvard'a . Orda en yakında birlikte çalıştığım hocam da Samuel Huntington oldu. Biliyorsunuz Medeniyetler Çatışması'nın, Demokrasinin Üçüncü Dalgası'nın yazarı. 20. yy. ın bence en parlak dimağlarından biriydi siyaset bilimi alanında. Yakın bir çalışma ortamı benim kariyerim bakımından en büyük şanslardan biriydi. Tabi yine o dönemde tanıştığım ve kendilerinden çok yararlandığım birçok başka hocalar oldu. Özellikle Harvard'da, sonra başka üniversitelerde dolayısıyla o bir şanstır tabii.

Akademik dönemlerinizden itibaren, ilk dönemlerinizden itibaren liberal simalarla (tabii o dönem koşulları içerisinde tırnak içinde liberal ifadesini kullanmak lazım herhalde) birlikte oldunuz. Bunun sonraki mesleki kariyerinize veya akademik çalışmalarınıza ne gibi bir etkisi oldu?

Zannederim oldukça tutarlı bir şekilde liberal düşünceleri savundum. Meslek hayatımın ilk yıllarından şu ana kadar ve şu an da dahil. Çünkü liberal olmadan demokrat olmak imkânsız. Zaten çağdaş demokrasiyi biz liberal demokrasi, hürriyetçi demokrasi olarak nitelendiriyoruz. Dolayısıyla demokrasiye ve demokratik değerlere inanan bir insan en çok kendini liberal olarak tanımlaması

mümkün. Yoksa demokrasiye birtakım garip sıfatlar eklediğimiz takdirde o demokrasi olmaktan çıkıyor, başka bir şey haline geliyor. Demokrasi ancak liberal demokrasi olarak kavramsallaştırılabilir.

Hocam şimdi Türkiye'deki entelektüel ve akademik iklim özellikle sizin akademik kariyerinize başladığınız 60'lı yıllarda ve halen de öyle aslında liberal düşünceden biraz uzak. Daha devletçi daha Kemalist bakış açıları hâkim. Siz daha farklı bir yerde durmakla ilgili sorunlar yaşadınız mı akademik hayatınızda?

Meslek hayatımda değil fakat özellikle Türkiye'de 2007'den itibaren akut hal alan hat noktaya çıkan anayasa krizinde benim liberal pozisyonum bazı eski arkadaşlarımda, meslektaşlarımda haketmediğimi zannettiğim bir takım tepkiler uyandırdı. Bahsettiğiniz şey çok doğru. Türkiye'de liberal düşünce çok geç gelişmişti. Osmanlı döneminde de bir ana fikir akımı olmamıştı. Prens Sabahattin önemli bir noktaya ulaşamamış, fikirlerindeki orijinaliteye rağmen. Cumhuriyet döneminde liberal düşünce tek parti döneminde yadsınmış hatta. Dejenere bir düşünce sistemi olarak vasıflandırılmış Recep Peker ve diğer sözcüler tarafından. Ancak 1991'den sonra liberal düşüncede bir yükselme görüyoruz ve bunda da mensup olduğunuz liberal düşünce topluluğunun rolü gerçekten fevkalade önemli. Türkiye'de liberal düşünceyi tanıtmak liberal değerleri yaymak bakımından fevkalade değerli bir hizmet gördüler. Ama bugün bile bazı köşe yazarları "liboş" gibi aşağılayıcı bir kelimeyle liberal düşünceyi ve liberalleri ifade ediyorlar. Bu gülünç bir şey, acınacak bir durum. Herhalde batıda hiç kimse liberal düşünceli bir insana veya bilim adamına böyle hakaretamiz sıfatlarla saldırmaz. Bu da bize has bir özellik. Tarihsel ve sosyolojik olarak liberal düşüncenin çok geç tanınmaya başlamasının bir göstergesi.

Hocam onun uzantısı olarak başka bir şey sormak istiyorum. Türkiye'nin yaklaşık üç yüz yıllık bir modernleşme macerası var. Ama bu macera içerisinde liberalizm gibi sizin bahsettiğiniz üzere hatta sosyalizm ve anarşizm gibi özgürlüğü temel alan, özgürlükle ilgili siyasi akımlar çok fazla etkili olamıyorlar. Bu benim öteden beri merak ettiğim bir şey. Bu çok otoriter bir devlet yapısına sahip olmamızdan mı kaynaklanıyor yoksa halkla, toplumla ilgili sorunlar mı var?

Her ikisi de ve zannedirim birbirini besliyor. Osmanlı'dan beri gelen otoriter devlet yapısı, devlete itaat güdüsünü güçlendiriyor. Baba devlet imajını güçlendiriyor ve bireysel hürriyetler her zaman ikinci planda kalıyor. Yani birey devlet içindir felsefesi hâkim oluyor. Aynı zamanda halkın bir kısmının, önemli bir kısmının da böyle düşünmesi otoriter sistemin bekasını, güçlenmesini sağlıyor ve bu mirası kolay tasfiye edemiyoruz. Çünkü bir kısım seçmenler veya halkın bazı kesimleri bunu normal, doğal görüyorlar. Yani devletin parantez içinde âli menfaatlerinin her türlü hak ve hürriyetlerinden daha üstün bir değer olduğu inancı toplumun bir kesiminde mevcut. Anayasaları değiştirebilirsiniz; ama toplumun düşünce kalıplarını bir gecede değiştirmek mümkün değil. Onun için bu mücadele sürüyor ve görebildiğim kadar da oldukça uzun bir süre bu toplumsal düşünce kalıpları değişene kadar sürecektir. Bu bir günlük bir mücadele değil.

Peki hocam bu süreçte sizce düşünce nasıl bir rol oynuyor, yani şunu söylemeye çalışıyorum, fikir adamlarının dünyayı değiştirmek gibi bir yetisi, yeteneği var mıdır, yoksa fikrin, düşüncenin daha sınırlı bir alanı mı vardır?

Dünyayı değiştirmek deyimini abartmalı buluyorum. Tabii çok önemli fikir adamları çıkmıştır. Aksiyona da bir etki sağlamıştır. İşte Marks gibi, Locke gibi Montesquieu gibi. Ama fikir adamlarının etkisi zannediyorum sosyolojik değişkenlerinin etkisi yanında çok daha sınırlıdır.

Hocam düşünce adamlarının, fikir adamlarının dünyayı değiştirmek gibi yetenekleri var mıdır ya da bu değişim dinamikleri ne şekilde işler?

Tabii belli ölçüde vardır. Özellikle bazı fikir adamlarının düşünceleri önemli siyasi akımlara da öncülük, rehberlik etmiştir: Marks gibi Locke gibi Montesquieu gibi. Fakat sosyolojik faktörlerle kıyaslandığında elbette fikir adamlarının bireysel katkıları çok daha sınırlı ölçüdedir. Buna rağmen bu fikirler sadece belli bir şahsın, belli bir düşünürün fikirleri olarak kalmıyor. Zaman içinde eğer elverişli bir sosyolojik ortam bulurlarsa toplumun önemli kesimlerine yayılıyor ve o takdirde çok daha büyük güç kazanıyorlar. Onun için hem evet hem hayır.

Hocam Türkiye'nin yüz yılı aşkın bir anayasa geleneği var. Şimdi genel bir betimleme yapacak olursak ilk anayasamızdan itibaren içinde buldukları daha doğrusu içinden çıkarıldıkları, ortaya konuldukları dönemin koşullarıyla uyuyorlar mıydı? Batılı devletlerdeki anayasalarla kıyaslanınca bunlar daha ileri mi geri mi yoksa tam ihtiyacımıza uygun cevap verir şeyler mi?

Şimdi en büyük problem, Türkiye'nin tabii 1876'ya kadar giden bir anayasa geçmişi var, oldukça uzun bir zaman. 1876 bir anayasanın kabulü bakımından çok gecikmiş bir tarih değil. Avrupa'nın belli başlı ülkeleri, anayasalarını üç aşağı beş yukarı aynı zamanda biraz daha önce veya sonra kabul etmişlerdir. Bu bakımından anayasacılık akımı çok gecikmiş bir akım değil Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye'de. Ama şöyle bir problem var. Gerek Osmanlı anayasası gerek Cumhuriyet'in üç anayasası; 1924, 1961 ve 1982, bunlardan hiçbiri toplumu geniş ölçüde temsil eden, serbestçe seçilmiş bir kurucu meclis veya yasama meclisi tarafından yapılmamıştır. Gene hiçbirinin yapımında değişik toplum kesimleri ve değişik değerler arasında ciddi bir görüşme, uzlaşma, ödünleşme süreci de gerçekleşmemiştir. Bir tek, çok özel koşullarda meydana getirilen fakat kısa ömürlü ve kısa metinli 1921 anayasası hariç olmak üzere diğer anayasaların hepsi hâkim sosyal güçler, daha doğrusu bürokratik güçler tarafından topluma aşağı yukarı tek yönlü olarak dayatılmıştır. Bunun için bugün bence anayasa problemimiz sürüyor. Çünkü toplumun konsensüsüne dayanan bir anayasa yapım süreci yaşamadık şu ana kadar ve mevcut anayasa dâhil olmak üzere hepsi temsili olmayan kuruluşlar tarafından yapıp tepeden inme bir yöntemle topluma sunulmuş anayasalardır. Dolayısıyla Türkiye'nin anayasa krizi, hâlihazırda içinde bulunduğu anayasa krizi bence büyük ölçüde bundan ileri geliyor. Zamanın şartlarına uygun mu, mesela 1961 anayasası evet. Zamanın liberal demokrasisi standartlarına uygun. Fakat ancak 19 sene yürürlükte kaldı ve 1971 askeri müdahalesiyle de o liberal niteliklerini büyük ölçüde yitirecek değişikliklere uğradı. 1982 anayasasının hangi şartlar altında kabul edildiği hepimizin malumu. Öyle bir anayasa yapım sürecinden demokratik ve liberal bir belge çıkmazdı. Nitekim çıkmamıştır ve hala da biz o dönemin vesayetçi izlerini tasfiye etmekle uğraşıyoruz. Bunu tümüyle de başarabilmiş değiliz elbette.

Hocam sizin de ifade ettiğiniz gibi en özgürlükçü, en demokratik anayasamız genellikle 1961 anayasası kabul edilir. Ama o anayasa bile anayasa mahkemesi gibi ondan sonra MGK gibi kurumları getiriyor, o anayasa aracılığıyla bir bakıma sivil otoriteye güvensizlik, bürokratik elitin diyelim genel anlamda sivil otoriteye bir güvensizlik serdettiğini görüyoruz bu anayasada. Bu anayasa bile biraz sorunlu değil mi?

Biraz sorunlu fakat 1982 ile kıyaslandığında zemzemle yıkanmış. Çünkü 1982 anayasasını yapan güç, sivil siyasi güçlere gösterdiği güvensizlik bakımından 1960'ın çok çok ilerisine gitmiştir. Bunun tabii çok çeşitli yansımaları var anayasada

fakat –Türk Anayasa Hukuku- kitabımın son baskılarında belirttiğim gibi 1961’de de dediğiniz gibi bazı vesayetçi izler var. Elbette 1982 düzeyine çıkmamak kaydıyla. Anayasa mahkemesinin bir demokraside olması normal bir durum. Ona itirazımız olamaz. Bugünkü itiraz, anayasa mahkemesinin varlığına değil, onun aşırı siyasallaşmasına ve yetkisini aşmasındadır yoksa varlığına değildir. Ama mesela o dönemde yine MGK’nın kurulması, darbe lideri Gürsel’in cumhurbaşkanı seçilmesi ki bir hayli zorlama yöntemler kullanılmak şartı ile, eski Milli Birlik Komitesi üyelerinin kaydı hayat şartı ile tabii senatör olması, 27 Mayıs tasarruflarının anayasaya aykırılığının iddia edilememesi gibi birtakım vesayetçi unsurlar var. Bu sivil siyasi güçlere güvensizlik ya da devlet elitlerinin kendilerinin devletin kaderini tayin edecek yegane ehil unsur olarak görmeleri eğilimi daha 1961’de çok daha sınırlı ölçüde başlamış. 1982’de artık hiçbir şekilde gözden saklanamayacak boyutlara ulaşmıştır.

Bu durumda hocam şunun etkisi olabilir mi? 1961 anayasası biliyorsunuz genellikle akademisyenlerden oluşan bir komisyon tarafından hazırlanıyor. 1982 anayasası ise genelde bürokratların, çeşitli kamu görevlilerinin oluşturduğu bir komisyon tarafından hazırlanıyor. Az önceki o düşüncenin dünyayı değiştirme gücüyle alakalı soruyla bağlantılı olarak?

1961 anayasasında da entelektüeller çok parlak bir sınav vermemişlerdi. Hatta biliyorsunuz kurucu meclis kurulmadan evvel bu, rahmetli profesör Sıdık Sami Onar’ın başkanlığında salt akademisyenlerden oluşan bir komisyona tevdi edilmişti Milli Birlik Komitesi tarafından. Ortaya çıkan metin demokratik olmaktan fevkalade uzak bir metindi. Genel oy prensibinden bile sapmalar vardı. Mesela cumhuriyet senatosu ancak ortaokul mezunu seçmenlerin oy verebileceği bir yasama meclisi olarak düşünülmüştü. Velhasıl Türkçe’de güzel bir söz vardır, terzi kendi söküğünü dikemez diye. Bu işi entelektüellere, hukuk hocalarına bırakmak çok isabetli bir yol değil. İşte denendi, pek başarılı olmadı.

Hocam Türkiye’nin gündeminden bu anayasa tartışmaları hiç düşmüyor. Özellikle 1982 anayasası kabul edilir edilmez bunun ne kadar antidemokratik bir anayasa olduğu yönünde tartışmalar başlamış hala günümüzde de devam ediyor. Bu anayasa için çok değişik kereler düzenlemeler yapıldı ama o ruhu değiştiremiyorsunuz netice itibari ile. Şunu sormak istiyorum liberal demokrat bir ülkede anayasa ne gibi özelliklere sahip olur, en genel nitelikleri nelerdir anaysanın?

Her şeyden evvel evrensel demokratik standartlara ve evrensel insan hakları standartlarına uygun olması. Türkiye’nin Amerika’yı yeniden keşfetmesine hacet yok. Bu standartların neler olduğu bellidir. Ama Türkiye’de yine esef edilecek olgu şu ki; bu standartları ve bu mekanizmaları ortaya koyduğunuz zaman vesayetçi ya da elitist çevreler, efendim Türkiye’nin şartları farklı, bizim şartlarımız kendimize özgü, biz kendimize uygun bir demokrasi kurmaya mecburuz gibi itirazlarla karşınıza çıkıyorlar. Bu bir defa mümkün değil. Liberal demokrasi evrensel bir kurumdur evrensel bir kavramdır. Elbette ülkeden ülkeye bazı değişiklikler olabilir ama özünde elbette bu ortak noktalar mevcut. Bunların dışında bir şey yapmak istiyorsanız o zaman onun adı demokrasi olmaz. Mesela Freedom House (özgürlük evi) bizi değerlendirdiği gibi bir yarı demokrasi olur veya kısmen özgür ülke olur. Netice itibariyle Türk halkının şuna karar vermesi lazım. Bu tartışmayı sonlandırmak için bu vesayetçi sistem ya da yarı demokrasi rejimi üç aşağı beş yukarı devam etsin mi yoksa batı demokrasisi standartlarında normal bir demokrasi mi olalım. Bu kararı ancak halk verecektir. Halk mevcut sistemin devamından yanındaysa zaten yapılacak bir şey yok. Bu mücadele daha çok uzun zaman devam edecek demektir. Ama halkı normal bir demokrasi yani vesayet unsurlarının ortadan

kaldırıldığı bir demokrasi lehinde açık bir irade beyanında bulunursa o zaman öyle zannediyorum ki buna hiçbir bürokratik kurum engel olamaz.

Hocam şu anki iktidar partisi döneminde anayasa tartışıldı gündeme geldi ama uygulama ortamı bulamadı. Karşı çıkanların da temel argümanı anayasanın kurucu iktidar tarafından hazırlanması gerektiği, şu anki iktidarın böyle bir niteliğe sahip olmadığıydı. Yani iktidar nasıl bir destek almalı, bunun bir ölçüsü var mı?

Bunun bir ölçüsü yok. Zaten anayasanın nasıl değiştirileceği anayasanın 175. maddesinde belli. Bu şartlara, buradaki yöntem ve kurallara uymak kaydıyla elbette bu meclis veya herhangi bir yasama meclisi anayasayı değiştirebilir. Tümüyle yeni bir anayasa yapabilir mi, orada tek ortaya çıkan problem 1982 anayasasının değiştirilemez ilan ettiği ilk üç madde üzerinde bir değişiklik yapılabilir mi, o teknik bir hukuk konusu burada ayrıntılara girmiyorum. Fakat bu meclis bir anayasa yapamaz hatta anayasa değişikliği yapamaz tarzında adeta komik iddialarla karşılaşılıyor. Elbette bunun hiçbir hukuki geçerliliği yok, meclis anayasanın 175. maddesindeki yöntemlere uymak kaydı ile bu anayasanın bir değil belki yüz elli maddesini de değiştirebilir. Bizim hazırladığımız taslakta esas olarak ilk üç madde ile ilgili değişiklik önerilmemişti, bir iki ifade değişikliği hariç. Mesela devletin dili yerine resmi dili gibi değişiklikler. Olması gereken de budur. Devlet bir şahıs değil ki dili olsun. Fakat biz esas itibarıyla bu maddelerin içeriğine dokunmadık. Ama kurucu iktidar onu dahi değiştirebilir. Bunda da kuşku yok. Burada bir efsane yaratılıyor, kılına dahi dokunulamaz, virgülüne dahi dokunulamaz diye. Böyle bir şey yok. Bir toplum yeni anayasa ihtiyacı duyduğunda bunu pekala yapabilir ve hiçbir zaman da falanca tarihte belirtilmiş ve demokratikliği de son derece kuşkulu olan bir iradeye kendini ebediyen bağlı hissedemez.

Burada bir de uzlaşma sorunu karşımıza çıkıyor hocam. Liberal demokrasi de uzlaşma diye bir şey gerçekten var mıdır yoksa iktidar, muhalefetin kendisi de uzlaşmaya yanaşmıyorsa anayasada veya diğer düzenlemelerde bire bir değişikliği yapabilir mi?

Şimdi uzlaşma için iki tarafın olması lazım ve iki tarafın her şeyden evvel oturup konuşmaya razı olması lazım. Türkiye’de bu şart mevcut değil yakın gelecekte de olacağı benzemiyor. Cumhuriyet Halk Partisi bu kapıları kapatıyor fakat uzlaşma zaten anayasayı değiştirmek için gerekli olan çoğunluklarda mevcuttur. Anayasayı 5’te 3’ten aşağı bir çoğunlukla değiştiremiyorsunuz. Hatta 5’te 3 ile değiştirdiğiniz takdirde zorunlu bir referandum da gündeme geliyor. Ancak 3’te 2’lik bir çoğunluk sağlamalısınız ki referandumsuz anayasayı değiştirebilesiniz. TBMM’ de 3’te 2’lik bir çoğunluk zaten toplumda oldukça geniş bir oydaşmayı bir konsensüsü ifade eder. Hiçbir zaman da bir konsensüsün yüzde yüzü içine almasını bekleyemeyiz. Bu gerçekçi bir beklenti değildir, bunu aradığımız takdirde hiçbir memlekette hiçbir zaman yeni bir anayasa yapılamaz. Çünkü hiçbir modern toplum yüzde yüz bir konu üzerinde ittifak etmez. Bizde gene uzlaşmayı yanlış anlayan veya çarpıtarak takdim eden bazı çevreler sanki yüzde yüz mutabakat şart gibi bir tablo ortaya koyuyorlar. Bu şartı ararsak dediğim gibi hiçbir zaman ne Türkiye ne de herhangi bir başka memleket bir anayasa yapabilir.

Bu referandum konusu güncel hocam malum aliniz. Şimdi referandumun liberal demokrasi açısından çok da beğenilen, tercihe şayan bir yöntem olmadığı açık; ancak sistem herhalde onu gerektiriyor şu anda. Sistem kilitlendiği için anayasa değişiklikleri ancak referandum kanalıyla yapılabilecek ki, iktidar da son bir düzenleme yaptı bu konuda biliyorsunuz. Resmi gazetede yayınlandı. Bu türden referandum yoluyla yani ara gedikler açılarak bu anayasa sorunu çözülebilir mi Türkiye’de?

Şu anda tartışma konusu olan paket zaten sınırlı bir paket ve demokrasinin en acil sorunlarına odaklanmış bir pakettir. Referandum evet liberal düşüncede çok makbul görünen bir yöntem değildir ama örneğin bir temel hakkın daraltılması söz konusu ise elbette referandum uygun bir araç değildir. Çünkü halkın oyuyla da olsa bir azınlığın hatta tek bir şahsın son derece temel ve kutsal haklarının ortadan kaldırılması kabul edilebilecek bir şey değildir. Ama burada söz konusu olan temel hakların daraltılmasıyla ilgili olan bir paket değil, devlet organizasyonunun, teşkilatının işleyişi ile ilgili bazı reformları diyelim ki HSYK'nın yapısının değiştirilmesi, anayasa mahkemesinin değiştirilmesi sivil yargı ile askeri yargı ile arasındaki görev bölümünün netleştirilmesi (sivil yargı lehine). Bütün bunlar temel hakları değil fakat devletin temel kuruluşunu ilgilendiren hususlar ve... Bugünkü anayasamızın öngördüğü bir yöntem. Bu yöntem mevcut iktidar tarafından icat edilmiş değil. 1982'den beri anayasada var olan ve şimdiye kadar da üç defa kullanılmış olan bir yöntem. Dolayısıyla referanduma suret-i katiye de antidemokratiktir diye karşı çıkmak doğru değil. Özellikle parlamenter sürecin kilitlendiği parlamentoda da ciddi bir oydaşmanın, mutabakatın sağlanmadığı durumlarda referandum netice itibarıyla halkın hakemliğine başvurmaktadır. Eğer bir demokraside iktidarın kaynağı halk ise bunu da tabii karşılamak gerekir.

Hocam bir de yargı reformu meselesi var gündemde biliyorsunuz Türkiye'de şu anda bürokratik kurumlar arasında en statükocu yargı olarak görünüyor. Bununla da ilgili özellikle anayasa mahkemesinden başlamak üzere işte HSYK'nun üye yapısını değiştirilmesi ile ilgili vs. tartışmalar var. Anayasa mahkemesi, HSYK ondan sonra Yargıtay'a, Danıştay'a üye seçimi ile ilgili usul ve esaslar demokratik ülkelerle karşılaştırıldığında Türkiye ne durumda?

Şu anda pakette yer alması muhtemel olan hususlar, bütün batı demokrasilerinde ortak olan hususlardır. Türkiye dışında anayasa mahkemesi üyelerinin seçimini parlamento idaresinden koparmış hiçbir sistem yok. Ya parlamento üyelerin tümünü seçiyor veya önemli bir kısmını seçiyor. Bazılarında ise parlamento bir kısım üyelerini, devlet başkanı ki oda siyasi bir makam seçiyor. HSYK'ya tekabül eden yargı konseylerinde hep karma bir yapı var. Yani tümüyle hakimlerin hakimler arasından seçtikleri üyelerden oluşacak diye bir kural yoktur. Aksine batı uygulaması demokratik uygulama bunun tam tersi yani elbette hakimler çoğunluğu teşkil etmeli böyle bir kuruluşa. Ama pekala hakim olmayan ve parlamento tarafından seçilen diğer kişilerin bulunması da hem daha geniş bir çok seslilik, daha geniş düzeyde bir temsilik ve demokratik meşruluk sağlar. Bunlar hep batı demokrasilerin pek çoğunda var olan kurallardır.

Şu anda yargı kendi içine kapanık ve katı bir görüntü çiziyor hocam. Yani sizin de az önce söylediğiniz gibi sivil siyaseti denetleyebiliyorsunuz, bürokrasiyi denetleyebiliyorsunuz, yargıyı bile denetleyebiliyorsunuz. Ama yargı kendisinin denetlenmesine izin vermiyor. Yani bugün Türkiye'de bir hakime bir savcıya trafik cezası bile kesme hakkı yok polislerin. Bu türden kapalı bir yapı var.

İşte özellikle yüksek yargı kapalı kast sisteminin terk edilmesini istemiyor. Buna karşı çok ciddi olarak direniyor. Fakat buna karşı çıkarken yargı bağımsızlığı gibi gerçekten çok önemli, çok değerli bir kavramı da çarpıtarak takdim ediyor. Çünkü batıda, biraz evvel söylediğim gibi gerek anayasa mahkemesinin oluşumunda gerek yüksek yargı konseylerinin oluşumunda parlamentoların bazen onun yanında devlet başkanlarının rolü var. Ama bizim yüksek yargı mensupları öyle bir sistem tahayyül ediyorlar ki siyasi kurumlar siyasi organlar bu işe hiçbir şekilde müdahil olmasın, yargı kimseye hesap vermesin kendi kendini seçsin. Ama böyle bir sistem

Avrupa'da yok. Bunun adı da yargı bağımsızlığı değil, hakimler hükümetidir veya jüristokrasidir.

Hocam bir de sivil dikta meselesi var. Yani iktidara yöneltilen eleştirilerde bunun tam tersi. İktidar yargıyı jüristokrasiyle eleştiriyor. İktidarda sivil dikta oluşturmakla eleştiriliyor. Bu sivil dikta meselesi nedir, demokrasi de sivil dikta diye bir şey olabilir mi?

Demokrasinin dejenere edilmesi suretiyle bir sivil otoriter rejim kurulabilir elbette. İşte Musolini İtalya'sında, Hitler Almanyası'nda olduğu gibi; ama şu anda Türkiye'de böyle bir eğilim olduğu görüşünü haklı çıkaracak ben herhangi bir şey görmüyorum. Öyle ki iktidar kendisi kuşatma altında onun üzerinde anayasa mahkemesinin kararı bir Demokles kılıcı gibi duruyor, on bir üyeden onu onun laiklik karşıtı faaliyetleri odağı olduğuna hükmetmiş hatta kapatılmaktan bir oy farkla kurtulmuş. Yaptığı kanunlar hatta geçirdiği anayasa değişiklikleri anayasa mahkemesinden hemen hemen otomatik şekilde dönüyor. İdarenin yaptığı tasarrufların büyük kısmı onun meşru takdir yetkisinde olduğu halde Danıştay'dan dönüyor. En tipik son örneği biliyorsunuz katsayı meselesi. Bu durumdaki bir iktidarın herhalde sivil dikta kurmaya çalıştığını söylemek çok insafsız bir manzara. o iktidarın kendisi bir kuşatma altında yargıyı filan kuşatıyor değil.

Hocam az önce Freedom House verilerinden bahsettiniz ve Türkiye'yi yarı özgür bir ülke olarak değerlendirdiniz. Senelerdir bu böyledir. Peki bizim batılı, liberal, demokratik bir ülkeden ne eksikliklerimiz var?

Çok eksiklikler var. Mesela siyasi parti hürriyeti bakımından çok ciddi eksiklikler var. Hiçbir batı demokrasisinde siyasi partiler bu kadar kolay, rahatlıkla ve bu kadar sudan sebeplerle kapatılmıyor. Geniş bir batı demokrasisinde, en azından yerleşmiş bir batı demokrasisinde parti kapatma davası açmak sadece atanmış ve halka hesap veriliği olmayan bir bürokratin keyfi takdirine bırakılmıyor. Dolayısıyla burada çok önemli bir demokrasi açığı var. Elbette ifade hürriyeti bakımından bir takım iyileştirmelere rağmen ciddi problemler var. Askerin sivil siyasete etkisi bakımından önemli bir demokrasi açığı var. Bu bakımından yarı demokrasi nitelendirmesi isyan etmemizi gerektirecek bir değerlendirme değildir. Bence oldukça gerçekçi bir değerlendirmedir.

Peki hocam bu sorunları aşmamız mümkün mü? Yani kısa vadede Türkiye'nin daha özgürlüğü, daha demokratik bir ülke görünümünü kazanması mümkün mü? Yoksa bize musallat olan bu hastalıklarla devam edecek miyiz, daha uzunca bir dönem?

İki senaryo da mümkün ve daha evvel de söylediğim gibi bu düğümü çözecek olan halktır. Önümüzdeki genel seçimler bir nevi anayasa seçimleri tarzında cereyan ederse, yani partiler kendi anayasa projelerini detaylarıyla değil elbette ama hiç değilse ana çizgileri itibariyle seçmene sunarlar ve ben yeterli çoğunluğu alırsam şunu şunu yapacağım derlerse ve seçmen de o projelerden birine açık bir destek verirse, o zaman zannediyorum bu süreç daha kolaylıkla, rahatlıkla yürür. Böyle iki adımda bir baltalanmaz. Aksi halde ikinci senaryo o da muhtemel böyle bir açık irade çıkmaz seçmenden, bugünkü yarı vesayetçi, yarı özgür rejim de düşse kalka krizler geçire geçire ömrünü sürdürür. Temennimiz tabi birincisinin olması yönündedir.

Hocam son bir soru daha var. Hocam ütopyalar genelde özgürlükçü metinler değildir ama sizin bir ütopyanız olsa nasıl bir ülke hayal edersiniz ya da Türkiye'nin gelecekte nasıl olmasını, nasıl bir ülke olmasını istersiniz?

Ben realist bir insanım, ütopyalara çok düşkün değilim. Türkiye'nin ortalama bir Avrupa demokrasisi nitelikleri taşıyan bir demokrasiye sahip olmasını isterim. Ne az ne fazla. Hatta ütopist olmadığım için çıtayı mesela İsveç demokrasisi veya İngiliz demokrasisi yüksekliğine de çıkarmıyorum. Herhangi bir Doğu, Orta veya Güney Avrupa mesela İspanyol demokrasisinin standartlarını tutturalım bana fazlasıyla yeter.

Hocam çok teşekkür ederim, zaman ayırdığınız için. Eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Yok ben teşekkür ederim.